

T É M A :   M I N E R Á L N Í L Á T K Y V P O T R A V I N Á C H

Vypracoval/a:

Třída:

Spolupracoval/a:

Datum:

NÁPLŇ PRÁCE:

Stanovení vápenatých a hořečnatých iontů v minerálních vodách

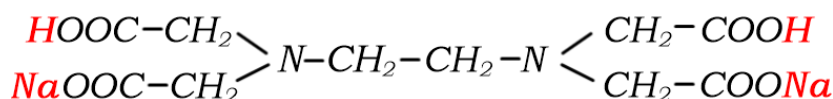
ANOTACE:

Cílem práce je stanovit a porovnat obsah vápenatých a hořečnatých iontů v různých druzích minerálních vod. Oba ionty jsou běžnou součástí minerálních vod a lze je stanovit metodou odměrné analýzy, která se označuje jako chelatometrie. Odměrným roztokem při stanovení je roztok chelatonu III.

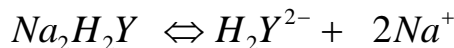
TEORIE:

Chelatometrie je část odměrné analýzy, v němž se používají odměrné roztoky chelatonů. Reakcí chelatonů s kationty vícemocných kovů vznikají téměř nerozpustné komplexy, zvané cheláty.

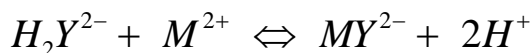
Nejpoužívanějším chelatonem je **ethyldiamintetraoctan disodný**, označovaný jako chelaton III.

Vzorec chelatonu III se zapisuje ve zkrácené formě $\text{Na}_2\text{H}_2\text{Y}$ (písmeno Y vyjadřuje černě zapsanou část vzorce). Ve vodných roztocích chelaton disociuje podle rovnice. Ve skutečnosti je chelaton III dihydrátem $\text{Na}_2\text{H}_2\text{Y} \cdot \text{H}_2\text{O}$.

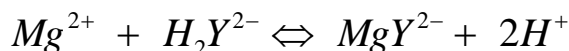
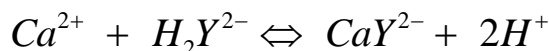

Anionty H_2Y^{2-} vytvářejí s dvojmocnými kationty kovů M^{2+} nerozpustné cheláty podle schématu:

PRINCIP:

Chelaton III reaguje s Ca^{2+} a Mg^{2+} za vzniku ve vodě rozpustných komplexních aniontů CaY^{2-} a MgY^{2-}

Při stanovení vápníku a hořčíku vedle sebe, musíme počítat s tím, že se při reakcích kationtů s chelatonem uvolňují vodíkové protony, které během titrace mění pH titrovaného roztoku. Stálost komplexů chelatonu s ionty kovů závisí právě na pH roztoku, a proto je potřeba tyto reakce provádět při určité hodnotě pH. Hodnotu pH roztoku upravíme pomocí tlumivých roztoků (pufrů), jejichž úkolem je udržet pH titrovaného roztoku během titrace na určité hodnotě.

Nejdříve stanovíme obsah Ca^{2+} při pH = 12, za použití indikátoru murexidu.

Následně stanovíme celkový obsah Ca^{2+} a Mg^{2+} při pH = 10, za použití eriochromčerně T jako indikátoru.

Obsah Mg^{2+} vypočteme z rozdílu předchozích stanovení.

PŘÍPRAVA:

1. Přineste si s sebou 500 ml libovolné minerální vody
2. Zopakujte si kapitulu odměrné analýzy chelatometrie – odměrné roztoky, indikátory, standardní látky

ÚKOL Č. 1:

Stanovte obsah vápenatých kationtů ve vzorku minerální vody.

POMŮCKY:

Kahan, trojnožka, síťka, 3x titrační baňka, byreta 50 ml, pipeta 50 ml, bílá podložka, malá nálevka, kádinka 250 ml, kádinka 50 ml, hodinové sklíčko, lžička, odměrný válec 25 ml

MATERIÁL A CHEMIKÁLIE:

Odměrný roztok chelatonu III o $c = 0,05 \text{ mol/l}$, roztok NaOH o $c = 2 \text{ mol/l}$, indikátor murexid ve směsi s NaCl (1:100), 200 ml minerální vody jako vzorek, destilovaná voda

POSTUP:

1. Do kádinky na 250 ml odměřte přibližně 180 ml vzorku minerální vody
2. Kádinku se vzorkem přikryjte hodinovým sklem a zahřívejte ji kahanem nad mírným plamenem na trojnožce s keramickou sítkou k varu – zahřevem ze vzorku vypudíte oxid uhličitý
3. Po dosažení bodu varu kahan vypněte a obsah kádinky ochlaďte na 20°C
4. Do tří titračních baněk odpipetujte nedělenou pipetou z kádinky po 50 ml vychladlého vzorku
5. Obsah titrační baňky zředte cca. 50 ml destilované vody
6. Do každé titrační baňky přidejte odměrným válcem 5 ml roztoku NaOH o $c = 2 \text{ mol/l}$ a asi 0,3 g indikátorové směsi murexidu s NaCl (obsah titrační baňky se zbarví červeně)
7. Naplňte byretu pomocí malé nálevky odměrným roztokem chelatonu III o molární koncentraci $c = 0,05 \text{ mol/l}$ a nastavte hladinu na nulovou hodnotu (přebytek chelatonu III odpusťte do malé kádinky)
8. Roztoky vzorku v titračních baňkách titrujte roztokem chelatonu III do modrofialového zbarvení
9. Odečtěte spotřeby chelatonu III při třech titracích, spotřeby zprůměrujte a vypočtěte celkový obsah vápenatých iontů ve vzorku

Spotřeba chelatonu III při 1. titraci	
Spotřeba chelatonu III při 2. titraci	
Spotřeba chelatonu III při 3. titraci	
Průměrná spotřeba chelatonu III (V_1)	

Při výpočtu vycházíme ze skutečnosti, že 1 molekula chelatonu III zreaguje vždy jen s jedním atomem vápníku, takže jeden mol chelatonu III vytvoří komplex s jedním molem iontů Ca^{2+} , což odpovídá 40,08 g vápníku.

$$\frac{n_{\text{Ca}^{2+}}}{n_{\text{chelaton III}}} = \frac{1}{1} \Rightarrow n_{\text{Ca}^{2+}} = V_{(1) \text{ chelatonu III}} \cdot c_{\text{chelatonu III}} \Rightarrow \frac{m_{\text{Ca}^{2+}}}{M_{\text{Ca}^{2+}}} = V_{(1) \text{ chelatonu III}} \cdot c_{\text{chelatonu III}}$$

$$m_{\text{Ca}^{2+}} = V_{(1) \text{ chelatonu III}} \cdot c_{\text{chelatonu III}} \cdot M_{\text{Ca}^{2+}} = V_{(1) \text{ chelatonu III}} \cdot 0,05 \cdot 40,08 =$$

Objem chelatonu III dosazujte do vztahu v dm^3 . Hmotnost vápenatých kationtů vychází v g/50 ml. Vyjádřete obsah vápenatých kationtů ve vzorku v mg/100 ml.

$m_{\text{Ca}^{2+}} [\text{g}] \text{ v } 50 \text{ ml vzorku}$	
$m_{\text{Ca}^{2+}} [\text{mg}] \text{ v } 100 \text{ ml vzorku}$	

ÚKOL Č. 2:

Stanovte celkový obsah vápenatých a hořečnatých kationtů ve vzorku minerální vody.

POMŮCKY:

Kahan, trojnožka, síťka, 2x titrační baňka, byreta 50 ml, pipeta 50 ml, bílá podložka, malá nálevka, kádinka 250 ml, kádinka 50 ml, hodinové sklíčko, lžička, odměrný válec 25 ml

MATERIÁL A CHEMIKÁLIE:

Odměrný roztok chelatonu III o $c = 0,05 \text{ mol/l}$, Schwarzenbachův amoniakální tlumivý roztok (**11 g NH_4Cl + 65 ml 25% NH_3 do 200 ml odměrné baňky doplnit vodou**), indikátor eriochromová čern T, 200 ml minerální vody jako vzorek

POSTUP:

1. Do kádinky na 250 ml odměřte přibližně 180 ml vzorku minerální vody
2. Kádinku se vzorkem přikryjte hodinovým sklem a zahřívejte ji kahanem nad mírným plamenem na trojnožce s keramickou sítkou k varu – záhřevem ze vzorku vypudíte oxid uhličitý
3. Po dosažení bodu varu kahan vypněte a obsah kádinky ochlaďte na 20°C
4. Do tří titračních baněk odpipetujte nedělenou pipetou z kádinky po 50 ml vychladlého vzorku
5. Do každé titrační baňky přidejte odměrným válcem 5 ml amoniakálního pufru a na špičku nože indikátor eriochromovou čern T (obsah titrační baňky se zabarví zřetelně vínově červeně)
6. Naplňte byretu pomocí malé nálevky odměrným roztokem chelatonu III a nastavte hladinu na nulovou hodnotu (přebytek chelatonu III odpusťte do malé kádinky)
7. Roztoky vzorku v titračních baňkách titrujte roztokem chelatonu III do zřetelně modrého zabarvení
8. Odečtěte spotřeby chelatonu III při třech titracích, spotřeby zprůměrujte a vypočtěte celkový obsah vápenatých a hořečnatých iontů ve vzorku

Spotřeba chelatonu III při 1. titraci	
Spotřeba chelatonu III při 2. titraci	
Spotřeba chelatonu III při 3. titraci	
Průměrná spotřeba chelatonu III (V_2)	

Při výpočtu vycházíme opět ze skutečnosti, že 1 molekula chelatonu III zreaguje vždy jen s jedním atomem stanovovaného iontu, takže jeden mol chelatonu III vytvoří komplex s $40,08 \text{ g Ca}^{2+}$ a $24,31 \text{ g Mg}^{2+}$.

$$\frac{n_{\text{Ca}^{2+}} + n_{\text{Mg}^{2+}}}{n_{\text{chelaton III}}} = \frac{1}{1} \Rightarrow n_{\text{Ca}^{2+}} + n_{\text{Mg}^{2+}} = V_{(2) \text{ chelatonu III}} \cdot c_{\text{chelatonu III}}$$

$$n_{\text{Mg}^{2+}} = \left(V_{(2) \text{ chelatonu III}} - V_{(1) \text{ chelatonu III}} \right) \cdot c_{\text{chelatonu III}}$$

$$m_{\text{Mg}^{2+}} = \left(V_{(2) \text{ chelatonu III}} - V_{(1) \text{ chelatonu III}} \right) \cdot c_{\text{chelatonu III}} \cdot Mr_{\text{Mg}}$$

$m_{\text{Mg}^{2+}} [\text{g}] \text{ v } 50 \text{ ml vzorku}$	
$m_{\text{Mg}^{2+}} [\text{mg}] \text{ v } 100 \text{ ml vzorku}$	

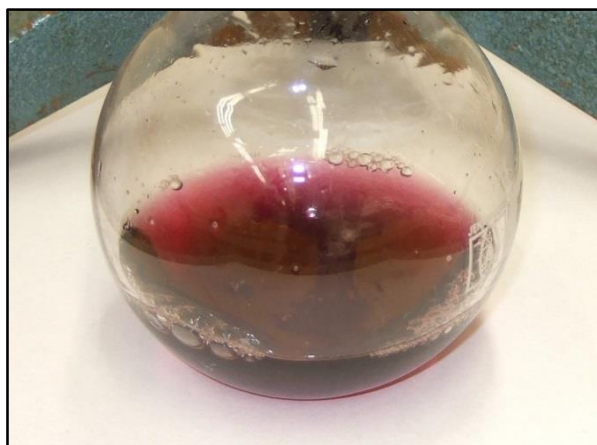
FOTODOKUMENTACE:

STANOVENÍ Ca^{2+} NA MUREXID

Obrázek 1: Červené zbarvení roztoku před titrací (po přidavku indikátoru)

Obrázek 2: Modrofialové zbarvení roztoku v bodu ekvivalence (na konci titrace)

STANOVENÍ CELKOVÉHO OBSAHU $\text{Ca}^{2+} + \text{Mg}^{2+}$ NA ERIOCHROM ČERŇ T

Obrázek 3: Vínově červené zbarvení roztoku před titrací (po přidavku indikátoru)

Obrázek 4: Modré zbarvení roztoku v bodu ekvivalence (na konci titrace)

ZÁVĚR:

SHRNUTÍ:

1. Vypočítejte potřebnou navážku pevného CHELATONU III na přípravu 500 ml odměrného zásobního roztoku CHELATONU III o molární koncentraci $c = 0,05 \text{ mol/l}$. Pokud není pevný chelaton III dostatečně čistý, musí se jeho přesná koncentrace (titr) stanovit titrací na standardní látku, kterou je nejčastěji heptahydrát síranu hořečnatého.
2. Vypočítejte přesnou koncentraci standardního roztoku $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$, který byl připraven rozpuštěním navážky 1,2298 g $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ v 500 ml destilované vody.
3. Ke stanovení přesné koncentrace odměrného roztoku CHELATONU III byl použit standardní roztok $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ z příkladu 2. Vypočítejte přesnou koncentraci roztoku CHELATONU III, jestliže bylo na titraci 50 ml roztoku $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ spotřebováno 10,20 ml roztoku CHELATONU III.

SEZNAM ZDROJŮ:

- [01] Obrázek č. 1. Z archivu autora
- [02] Obrázek č. 2. Z archivu autora
- [03] Obrázek č. 3. Z archivu autora
- [04] Obrázek č. 4. Z archivu autora

METODICKÝ LIST:

Název školy	Gymnázium a Jazyková škola Zlín s právem státní jazykové zkoušky Zlín
Autor	Ing. Pavel Horčic
Vzdělávací oblast	Člověk a příroda
Vzdělávací obor	Chemie
Tematický okruh	Biochemie – minerální látky v potravinách
Druh učebního materiálu	Laboratorní cvičení – žák
Cílová skupina	Žák, 17 – 18 let
Anotace	Pracovní list je určen do výuky laboratorních cvičení z chemie náplň: minerální látky, chelatometrie